

Zakres rozszerzony - moduł 27

Organy kontroli państwowej, ochrony prawa i zaufania publicznego

Opracowanie:

Janusz Korzeniowski

nauczyciel konsultant ds. edukacji obywatelskiej
w Zachodniopomorskim Centrum Doskonalenia Nauczycieli

SPIS SLAJDÓW

- ***Najwyższa Izba Kontroli: 3 – 7***
- ***Rzecznik Praw Obywatelskich: 8 – 15***
- ***Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji: 16 - 18***

Bibliografia: 19

Najwyższa Izba Kontroli

Najwyższa Izba Kontroli jest naczelnym organem kontroli państwowej, działającym na zasadzie kolegialności i podległym Sejmowi.

Na czele NIK stoi prezes powoływany na kadencję 6-letnią przez Sejm bezwzględną większością głosów.

Dla ważności wyboru konieczna jest zgoda Senatu.

Najwyższa Izba Kontroli

Zadania Najwyższej Izby Kontroli

- Kontroluje działalność organów administracji rządowej, Narodowego Banku Polskiego, państwowych osób prawnych i innych jednostek organizacyjnych z punktu widzenia **legalności, gospodarności, celowości i rzetelności (kompetencje obligatoryjne)**,
- Może kontrolować działalność organów samorządu terytorialnego, komunalnych osób prawnych i innych komunalnych jednostek organizacyjnych z punktu widzenia **legalności, gospodarności i rzetelności (zadania fakultatywne)**,
- Może kontrolować z punktu widzenia **legalności i gospodarności** działalność innych jednostek organizacyjnych i podmiotów gospodarczych w zakresie, w jakim wykorzystują one majątek lub środki państwowe lub komunalne oraz wywiązują się z zobowiązań finansowych na rzecz państwa **(zadania fakultatywne)**.

Najwyższa Izba Kontroli

Najwyższa Izba Kontroli przedkłada Sejmowi:

- ✓ analizę wykonania budżetu państwa i założeń polityki pieniężnej,
- ✓ opinię w przedmiocie absolutorium dla Rady Ministrów,
- ✓ informacje o wynikach kontroli, wnioski i wystąpienia,
- ✓ coroczne sprawozdanie ze swojej działalności.

Najwyższa Izba Kontroli podejmuje kontrole na zlecenie Sejmu lub jego organów, na wniosek Prezydenta RP, Prezesa Rady Ministrów oraz z własnej inicjatywy.

Najwyższa Izba Kontroli

Kryteria kontroli dokonywanej przez NIK

- ❑ **Legalność** to zgodność z przepisami normatywnymi, jak i niemającymi mocy powszechnie obowiązującej, np. przepisami statutów, regulaminów i innych przepisów o charakterze wewnętrznym.
Kontrola organów władzy publicznej dokonywana z punktu widzenia legalności utożsamiana jest z kontrolą praworządności ich działania.

- ❑ **Gospodarność** należy rozumieć jako umiejętność racjonalnego i oszczędnego wydatkowania środków publicznych, uzyskiwania właściwej relacji między ponoszonymi nakładami i osiągniętymi efektami.

Najwyższa Izba Kontroli

Kryteria kontroli dokonywanej przez NIK c.d.:

- ❑ **Celowość** to badanie zgodności działania jednostki z celami określonymi dla niej lub wykonywanej przez nią działalności. Celowość to także odpowiedniość zastosowanych metod i środków do osiągnięcia założonych celów, jak również stopnia ich realizacji.

- ❑ **Rzetelność** to badanie czy nałożone obowiązki zostały wykonane z należytą starannością, sumiennie i terminowo, czy działania i stany faktyczne zostały udokumentowane zgodnie z rzeczywistością.

Rzecznik Praw Obywatelskich

Rzecznik Praw Obywatelskich stoi na straży wolności i praw człowieka i obywatela określonych w *Konstytucji RP* oraz w innych aktach normatywnych.

Powoływanie Rzecznika Praw Obywatelskich

Rzecznikiem może zostać obywatel polski wyróżniający się wiedzą prawniczą, doświadczeniem zawodowym oraz wysokim autorytetem ze względu na swoje walory moralne i wrażliwość społeczną.

Sejm RP powołuje RPO bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.

Senat RP wyraża zgodę na powołanie RPO w drodze uchwały podjętej zwykłą większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby senatorów.

Kadencja RPO trwa 5 lat od dnia złożenia ślubowania.

Rzecznik Praw Obywatelskich

Inicjowanie czynności podejmowanych przez RPO

Każdy ma prawo wystąpienia do RPO z **wnioskiem o pomoc** w ochronie swoich wolności lub praw naruszanych przez organy władzy publicznej.

Rzecznik podejmuje czynności przewidziane w ustawie, jeżeli poweźmie wiadomość wskazującą na naruszenie praw i wolności obywatela.

Podjęcie czynności przez Rzecznika następuje:

- na wniosek obywateli lub ich organizacji,
- na wniosek organów samorządów (terytorialnego, zawodowego),
- z własnej inicjatywy.

Wniosek do RPO jest wolny od opłat, można go wnieść w dowolnej formie (np. wypełniając specjalny formularz na stronie www.rpo.gov.pl), powinien zawsze zawierać oznaczenie wnioskodawcy oraz osoby, której wolności i praw sprawa dotyczy, a także określać przedmiot sprawy.

Rzecznik Praw Obywatelskich

Sposoby odnoszenia się przez RPO do wniosku

Rzecznik po zapoznaniu się z wnioskiem może:

- podjąć sprawę,
- poprzestać na wskazaniu wnioskodawcy przysługujących mu środków działania,
- przekazać sprawę właściwemu organowi,
- nie podjąć sprawy – zawiadamiając o tym wnioskodawcę i osobę, której sprawa dotyczy (gdy nie stwierdza naruszenia praw i wolności człowieka).

Podjmując sprawę Rzecznik może:

- samodzielnie prowadzić postępowanie wyjaśniające,
 - zwrócić się o zbadanie sprawy lub jej części do właściwych organów, w szczególności do organów nadzoru, prokuratury, kontroli państwowej, zawodowej lub społecznej,
 - zwrócić się do Sejmu o zlecenie Najwyższej Izbie Kontroli
- przeprowadzenia kontroli dla zbadania określonej sprawy.

Rzecznik Praw Obywatelskich

Czynności postępowania wyjaśniającego prowadzonego przez RPO

Jeżeli Rzecznik postanowi samodzielnie przeprowadzić postępowanie wyjaśniające, to przysługuje mu prawo:

- badania każdej sprawy na miejscu,
- żądania składania wyjaśnień,
- żądania przedstawienia akt każdej sprawy prowadzonej nie tylko przez organy administracji rządowej i samorządowej, ale także przez organy organizacji społecznych i zawodowych oraz organy jednostek organizacyjnych posiadających osobowość prawną,
- żądania przedłożenia informacji o stanie sprawy prowadzonej przez sądy, a także prokuraturę i inne organy ścigania,
- zlecenia sporządzania ekspertyz i opinii.

Rzecznik Praw Obywatelskich

Następstwa postępowania przeprowadzonego przez RPO

Po zbadaniu sprawy Rzecznik może:

- wyjaśnić wnioskodawcy, że nie stwierdził naruszenia praw i wolności obywatela,
- skierować wystąpienie do organu, organizacji lub instytucji, w których działalności stwierdził naruszenie praw i wolności obywatela,
- zwrócić się do organu nadrzędnego nad owym organem, organizacją lub instytucją z wnioskiem o zastosowanie środków przewidzianych w przepisach prawa,
- żądać wszczęcia postępowania w sprawach cywilnych, jak również wziąć udział w każdym toczącym się już postępowaniu - na prawach przysługujących prokuratorowi,

Rzecznik Praw Obywatelskich

Po zbadaniu sprawy Rzecznik może c.d.:

- żądać wszczęcia postępowania przygotowawczego przez uprawnionego oskarżyciela w sprawach o przestępstwo ścigane z urzędu,
- wnosić kasacje w postępowaniu cywilnym i w postępowaniu karnym,
- zwrócić się o wszczęcie postępowania administracyjnego, wnosić skargę do sądu administracyjnego, uczestniczyć w tym postępowaniu na prawach przysługujących prokuratorowi, a także wnosić rewizje nadzwyczajne od orzeczeń Naczelnego Sądu Administracyjnego,
- wziąć udział w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym dotyczącym skargi konstytucyjnej.

Rzecznik Praw Obywatelskich

Inne kompetencje RPO

- Przedstawianie organom i innym instytucjom ocen i wniosków zmierzających do zapewnienia skutecznej ochrony wolności i praw człowieka i obywatela oraz usprawnienia trybu załatwiania ich spraw.
- Występowanie do uprawnionych podmiotów o podjęcie inicjatywy legislacyjnej w sprawach dotyczących wolności i praw człowieka i obywatela.
- Kierowanie do Trybunału Konstytucyjnego wniosków w sprawach: hierarchicznej kontroli zgodności norm oraz zgodności z Konstytucją RP celów lub działalności partii politycznych; możliwość udziału RPO w postępowaniu zainicjowanym skargą konstytucyjną.

Rzecznik Praw Obywatelskich

Inne kompetencje RPO cd.:

- Występowanie do Sądu Najwyższego o podjęcie uchwały mającej na celu wyjaśnienie przepisów prawnych budzących wątpliwości w praktyce lub których stosowanie wywołało rozbieżności w orzecznictwie.

Rzecznik Praw Obywatelskich ma obowiązek corocznego przedstawiania Sejmowi i Senatowi informacji o swojej działalności oraz o stanie przestrzegania wolności i praw człowieka i obywatela.

Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji

Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji jest w świetle Konstytucji RP organem kontroli państwowej i ochrony prawa.

Jej zadaniem jest stanie na straży wolności słowa, prawa do informacji oraz interesu publicznego w radiofonii i telewizji.

W świetle ustawy KRRiT stoi na straży wolności słowa w radiu i telewizji, samodzielności nadawców i interesów odbiorców oraz zapewnia otwarty i pluralistyczny charakter radiofonii i telewizji.

Członków KRRiT powołują:

- Sejm RP (2),
- Senat RP (1),
- Prezydent RP (2).

Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji

Zadania Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji:

- projektowanie, w porozumieniu z Prezesem Rady Ministrów, kierunków polityki państwa w dziedzinie radiofonii i telewizji,
- powoływanie składu rad nadzorczych w spółkach publicznej radiofonii i telewizji,
- udzielanie i cofanie koncesji na rozpowszechnianie programów przez nadawców prywatnych,
- sprawowanie kontroli działalności nadawców,
- określanie, w granicach upoważnień ustawowych, warunków prowadzenia działalności przez nadawców,
- określanie opłat abonamentowych,

Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji

Zadania Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji cd.:

- opiniowanie projektów aktów ustawodawczych oraz umów międzynarodowych dotyczących radiofonii i telewizji,
- inicjowanie postępu naukowo-technicznego i kształcenia kadr w dziedzinie radiofonii i telewizji,
- organizowanie i inicjowanie współpracy z zagranicą w dziedzinie radiofonii i telewizji,
- współpraca z właściwymi organizacjami i instytucjami w zakresie ochrony praw autorskich, praw wykonawców, praw producentów oraz nadawców programów radiowych i telewizyjnych.

W wykonywaniu tych zadań Rada może, na podstawie odpowiedniego upoważnienia ustawowego, wydawać powszechnie obowiązujące przepisy w formie **rozporządzeń**.

Bibliografia

- *Polskie prawo konstytucyjne w zarysie*, Górecki D. (red.), Warszawa 2008.
- *Prawo konstytucyjne. Repetytorium*, Podsiadło M. (red.), Warszawa 2012.
- Skrzydło W., *Ustrój polityczny RP w świetle Konstytucji z 1997 roku*, Zakamycze 2004.